

Date: 17th May-2026

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARGA TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION METODLAR.

Mahfuza Shodiyarova Saydullayevna

Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar
uchun ixtisoslashtirilgan maxsus texnikumi
“Ijtimoiy fanlar” o'qituvchisi

Bugungi kunda ta'lim tizimida barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyat yaratish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan o'quvchilarga sifatli ta'lim berish, ularning jamiyatda o'z o'rnini topishiga ko'maklashish dolzarb masalalardan sanaladi. Tarix fani yosh avlodda milliy qadriyatlar, vatanparvarlik va tarixiy tafakkurni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarga tarix fanini o'qitishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish katta samara beradi. Interaktiv metodlar, multimedia vositalari, audio va video materiallar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, mavzuni yaxshiroq o'zlashtirishiga yordam beradi. Shu sababli tarix darslarida zamonaviy metodlarni qo'llash bugungi ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa ta'lim tizimida interaktiv yondashuvni joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan o'quvchilarga sifatli ta'lim berish, ularning jamiyatda munosib o'rin egallashiga zamin yaratadi. Tarix fani esa nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda tafakkur, vatanparvarlik va ijtimoiy ongni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, tarix fanini o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish zarurati ortib bormoqda.

1. Ta'limda tarix fanining o'rni

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun tarix fani atrof-muhitni anglash, o'tmish voqealar orqali hozirgi hayotni tushunish imkonini beradi. Biroq an'anaviy o'qitish usullari bunday o'quvchilar uchun har doim ham samarali bo'lavermaydi. Shu sababli dars jarayonini ularning ehtiyojlariga moslashtirish muhimdir.

2. Innovatsion metodlarning ahamiyati

Innovatsion metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, mavzuni oson va qiziqarli o'zlashtirishga yordam beradi. Quyidagi metodlar ayniqsa samarali hisoblanadi:

Vizual o'qitish metodlari

Xaritalar, rasmlar, diagrammalar va videolar orqali tarixiy voqealarni tushuntirish o'quvchilarning eslab qolish qobiliyatini oshiradi.

Storytelling (hikoya qilish) metodi

Tarixiy voqealarni oddiy hikoya tarzida bayon qilish o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularni mavzuga jalb qiladi.

Rol o'ynash (role play)

Date: 17th May-2026

O'quvchilarni tarixiy shaxslar roliga kiritish orqali voqealarni jonli tasavvur qilish imkoniyati yaratiladi.

Interaktiv texnologiyalar

Multimedia taqdimotlar, animatsiyalar va mobil ilovalardan foydalanish darsni zamonaviy va samarali qiladi.

Audio materiallar

Ko'rish imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun audio darslar va hikoyalar juda foydali hisoblanadi.

3. Individual yondashuv va moslashtirish

Har bir o'quvchining ehtiyojlari turlicha bo'lgani sababli, o'qituvchi individual yondashuvni qo'llashi zarur. Masalan:

Murakkab matnlarni soddalashtirish

Kichik hajmli topshiriqlar berish

Ko'proq takrorlash va mustahkamlash ishlari olib borish

4. Amaliy tajriba (misol sifatida)

Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, tarix darslarida video va rol o'ynash metodlaridan foydalanilganida o'quvchilarning darsga qiziqishi sezilarli darajada oshadi. Ayniqsa, tarixiy voqealarni sahnalashtirish orqali o'quvchilar mavzuni chuqurroq anglay boshlaydilar.

Ko'zi ojiz (yoki ko'rishida nuqsoni bo'lgan) o'quvchilarga aloxida to'xtaladigan bo'lsak tarix fanini o'qitishda audio juda muhim, lekin undan tashqari ham samarali ko'plab metodlar mavjud. Quyida eng foydali va amaliy usullarni tushunarli qilib keltirish mumkin

Taktill (sezgi orqali o'rganish) usullari. Bo'rtma xaritalar (relief maps) – hududlarni qo'l bilan sezib o'rganish, 3D modellar – tarixiy binolar, qurollar, buyumlar maketlari, bo'rtma rasmlar – tarixiy voqealarni tasvirlovchi maxsus materiallar. Bu usul o'quvchining tasavvurini kuchaytiradi va “ko'rish o'rnini bosadi”.

Braille (Brayl yozuvi) orqali ta'lim. Darsliklar va qo'shimcha materiallarni Brayl yozuvida berish. Muhim sanalar, tushunchalarni yozma shaklda mustahkamlash. Bu o'quvchilarning mustaqil o'qish va yozish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Rol o'ynash va dramatisatsiya. Tarixiy voqealarni sahnalashtirish. O'quvchilarni tarixiy shaxslar roliga kiritish. Masalan, bir o'quvchi sarkarda, boshqasi oddiy xalq vakili rolini bajaradi — bu orqali voqeani “his qilib” tushunadi.

Amaliy faoliyat (hands-on learning). Tarixiy buyumlarning nusxalarini ushlab ko'rish. Hunarmandchilik elementlarini bajarish (masalan, qadimiy uslubda narsa yasash). Bu tarixni “jonlantiradi” va qiziqarli qiladi.

Hikoya qilish (storytelling). Tarixiy voqealarni oddiy, jonli hikoya tarzida tushuntirish. Dialoglar va dramatik elementlardan foydalanish. Bu usul ayniqsa eslab qolishni osonlashtiradi.

Date: 17th May-2026

Guruhli muhokama va savol-javob. O'quvchilarni fikr bildirishga undash. Savollar orqali ularning tafakkurini rivojlantirish. Bu usul faollikni oshiradi va mustaqil fikrlashni kuchaytiradi.

Texnologik vositalar (audio bo'lmagan). Brayl displeylar. Vibratsion (tebranishli) qurilmalar orqali signal berish. Maxsus ta'lim dasturlari

Xotira va assotsiatsiya usullari. Tarixiy sanalarni hikoya yoki obraz bilan bog'lash. Qisqa formulalar yoki eslab qolish texnikalari.

Xulosa qilib aytganda, imkoniyati cheklangan o'quvchilarga tarix fanini o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning darsdagi faolligini kuchaytirib, mustaqil fikrlash va tarixiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, multimedia vositalari, interaktiv metodlar va individual yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning bilim olish jarayonini yengillashtiradi. Shu bois tarix fanini o'qitishda innovatsion metodlardan keng foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, ko'zi ojiz o'quvchilarga tarix o'qitishda asosiy maqsad — ko'rish o'rnini boshqa sezgilar bilan to'ldirish. Eng samarali yondashuv esa bir nechta metodlarni birgalikda qo'llashdir (taktil + rol o'ynash + hikoya qilish). Shuni aytish joizki, imkoniyati cheklangan o'quvchilarga tarix fanini o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi. Zamonaviy yondashuvlar orqali har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olish va ularni rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, bu usullar o'quvchilarda tarixga nisbatan qiziqish uyg'otadi va ularni faol o'rganishga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Toshev S. "Tarix fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar". Science and Education, 2020.
2. Xolboyeva G'. Raxmonov B. To'xtasinova D. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'zMU, 2021.
3. Sharipov Sh. Zamonaviy ta'lim metodlari va texnologiyalari. – Toshkent: Innovatsiya, 2020.
4. Valiyev T. "Tarix fanini o'qitishning innovatsion pedagogik texnologiyalari". Tadqiqotlar.uz, 2023.
5. Umarova M. "Tarix fanini o'qitishda metodlar va innovatsion usullar". Tadqiqotlar.uz, 2023.
6. Shoniyozov H. "Ta'lim tizimida tarix fanini o'qitishda zamonaviy innovatsion metodlar". 2024.

